

DIDAKTIK VOSITALAR VA MATERIALLARNING O'QUV JARAYONIDA TUTGAN O'RNI

Husenova Dilobar Mustafoyevna

*Nurota tuman 2-son kasb-hunar
maktabi Tarbiya fani o'qituvchisi*

***Annotatsiya:** Didaktik vositalar va metarillarning o'quv jarayonida tutgan o'rni haqida so'z yuritarkanmiz, eng avvalo pedagogikada "Didaktik vositalar" nomi bilan yuritiluvchi fan borligini yodga olishimiz joiz. Ushbu maqolada batafsil ushbu haqida gap yuritilgan.*

***Kalit so'zlar:** pedagogika, didaktik vositalar, materiallar, o'quv dasturi, o'quv jarayoni, malaka, ko'nikmalar.*

Har bir fanning o'z maqsad va vazifalari bo'lgani kabi, "Didaktik vositalar" fanining ham o'z maqsad va vazifalari mavjud. "Didaktik vositalar" fani pedagogik fanlardan biri hisoblanib, ushbu fan bo'lajak prdagog va muhandis –pedagoglarni tayyorlash o'quv dasturiga kiritilgan. Ushbu fanning maqsadi bo'lajak pedagoglarga didaktik vositalarning turlari, vositalari va ulardan tuzilgan majmualarga doir bilimlarni berish va didaktik vositalardan o'quv jarayonida foydalanishga doir masalalarni shakllantirishdan iboratdir. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar amalga oshiriladi:

- didaktik materiallarning turlari bilan tanishib chiqish, ushbu materiallarning didaktik imkoniyatlarini aniqlash, ularni tayyorlash va ulardan mashg'ulotlarda foydalanishni o'rganish;
- didaktik materiallardan foydalanishda qo'llaniladigan vositalarning turlari, ishlash prinsipi, ularning tuzilishi hamda ulardan foydalanish va ularning didaktik imkoniyatlarini aniqlashni o'rganish;
- didaktik vositalardan tuzilgan majmualar bilan tanishish, ularning didaktik imkoniyatlarini tahlil qilish hamda mashg'ulot uchun majmua tuzishni o'rganish.

Ushbu vazifalarni bajarishdan ko'rinib turibdiki, bu fan bizga o'qituvchilar faoliyati uchun muhim bo'lgan bilimlarni o'rgatib, zarur malakalarni shakllantiradi. Buning mohiyatii biz mavzularni o'rganib borgan sari chuqurroq anglab olamiz. Har bir ishni amalga oshirish uchun inson qandaydir vositalardan foydalanadi. Shu jumladan, ta'lim berishda ham biz turli vositalardan foydalanamiz. Shuning uchun bunday vositalarni biz didaktik vositalar deb ataymiz.

Hayotda qanday ish bo'lmasin, har bir ishni sifatli va samarali amalga oshirishimiz uchun biz albatta, tegishli vositalardan foydalanamiz. Masalan, tuproqqa ishlov berishda uni yumshatish vositalari: belkuraklar, ketmon qolaversa, katta maydonli yerlarda traktorlardan foydalanamiz. Endi tasavvur qiling yuqoridagi ishlarni amalga oshirishda agar vositalar bo'lmasa, qanchalik qiyin bo'lardi yoinki ba'zilarini amalga oshirish imkoni ham bo'lmasdi. Demakki ta'lim jarayonida ham

oldimizga qo'ygan maqsadlarimizni amalga oshirishimiz uchun vositalardan, aniqrog'i didaktik vositalardan foydalanishimiz muhim.

Didaktik vositalar o'quv jarayonining asosiy tashkil etuvchilaridan biri hisoblanadi, o'quv jarayonida o'qituvchilarning eng yaqin yordamchisi hisoblanadi. O'quv jarayonida quyidagi ishlar amalga oshiriladi:

- nazariy mashg'ulotlarda o'quvchilarga yangi bilimlarni berish uchun mavzuga doir o'quv materiallarini tushuntirish, namoyish qilish, tahlil qilish kabi ishlarda foydalanamiz;

- amaliy mashg'ulotlarda o'quvchilarga tanlagan aksblariga oid vazifalarni bajarishga doir malaka va ko'nikmalarni shakllantirish uchun bajariladigan foydalanamiz;

- nazorat mashg'ulotlarida o'quvchilarning bilimlarini baholash uchun turli testlar dasturlardan foydalanamiz.

Bundan tashqari auditoriyadan tashqari ishlarni olib borishda va turli tadbirlarni o'tkazishda ham didaktik vositalarsiz ko'zlangan maqsadga erisha olmaymiz. Tasavvur qilaylik, mashg'ulotda biror bir texnologik mashina yoki jihozning ishlash prinsipi to'g'risida o'qituvchi faqat og'zaki usul bilan qay darajada o'quvchilarga ma'lumotlarni bera olardi. Agar bu ishda o'qituvchi shu texnologik mashina yoki jihozning prinsipial sxemasidanmi, uning bertual yoki aynan modelidanmi, unga doir videomaterialdanmi foydalansa, o'quvchilarning uni tushunishlari, tasavvur etishlari qay darajada oson bo'ladi. Bu ikki vaziyatni solishtirsak, natija yaqqol sezilib turadi. Albatta ikkinchi vaziyatda samara yuqori bo'ladi. O'quv jarayonida olib boriladigan mashg'ulotlarda biz faqat og'zaki usul bilan, tushuntirish bilan kifoyalanmasdan archa turdagi o'quv axborotlaridan foydalanamiz. Bular sonli yozma ko'rinishda, ovozli va tasviriy ko'rinishda, hajmiy va harakatli ko'rinishda, elektron va boshqa ko'rinishlarda bo'lishi mumkin. Shundan kelib chiqqan holda har bir didaktik vositaning imkoniyatlarini bilib olsak, ularning har biridan qaysi vazifani, qanday amalga oshirishda foydalanish samaraliroq ekanini bilib olamiz. Buning uchun biz avvalo didaktik vositalarning tasnifini bilmog'imiz kerak. Aytish joizki, didaktik vositalar uch yo'nalishga ajratiladi: Bular:

- didaktik materiallar;
- didaktik materiallardan foydalanish uchun qo'llaniladigan didaktik vositalar;
- didaktik materiallar va vositalar yordamda ta'limni amalga oshirish uchun loyihalangan majmualardir.

Har bir yo'nalish bo'yicha ularning tegishli turlari bor:

Materiallar: ko'rgazma, tarqatma materiallar, o'quv adabiyotlari, namuna materiallar, model, maket, stend. Foto, audio, proyeksiya materiallar. Televideo, elektron materiallar.

Vositalar: Fotografiya, auditiv va proyeksiya vositalari. Televizion video vositalari. Kompyuterlar, mashq qilish vositalari, trenajyorlar.

Jihozlanishi: Ma'ruza zali, fan kabineti, laboratoriya va ustaxonalar. Telestudiya, ijod markazi, ishlab chiqarish ustaxonasi yoki uchastkasi.

Xulosa shuki, o'quv mashg'ulotlarida o'quvchilarga beriladigan, namoyish qilinadigan, bajarib ko'rsatiladigan va shunga o'xshash barcha turdagi o'quv axborotlarni biz didaktik materiallar der ekanmiz, ularni qachon va qay masadda qo'llashimizga qarab alohida guruhlariga ajratib chiqamiz. Ushbu materiallarni qo'llashda va tayyorlashda didaktik vositalardan foydalanamiz. Didaktik vositalar majmuasining mohiyatini mavzularni o'rganib brogan sari chuqurroq anglay borayveramiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda PKQTMOI "Kasbiy ta'lim metodikasi", Toshkent- 2023 yil.
2. Ikromjonovna, J. S. (2024, March). Methods of Teaching Mathematics in Primary Classes. In International Global Conference (Vol. 1, No. 4, pp. 19-25).
3. Jumanova, S. I., & Mullaboyeva, G. (2023). Bolalarni Maktab Ta'limiga Tayyorlashda Sharq Va G 'Arb Allomalarining Qarashlaridan Foydalanish. Educational Research in Universal Sciences, 2(14), 445-451.
4. qizi To'yeva, M. S. (2022, November). Yangi O 'zbekiston Orifa Ayollari Va G 'Arb Ayollarining Jamiyatdagi Mavqeyi Va Ularning Huquqlari. In International Conferences (Vol. 1, No. 2, Pp. 74-81).
5. Ikromjonovna, J. S., & Husanovna, Y. L. S. (2023). Maktabgacha Ta'lim Tashkilotlarida Sog 'lom Ovqatlanishni Tashkil Etish. Образование Наука И Инновационные Идеи В Мире, 34(6), 85-90.
6. Qo, J. S. I., & Gulbahor, M. (2023). Maktabgacha Ta'lim Tashkilotlarida Tarbiyalanuvchilarni Maktab Ta'limiga Tayorlashning Pedagogik Asoslari. Qo 'Qon Universiteti Xabarnomasi, 8, 98-100.
7. S.Ashurova, N.Karimova, U.Alijonov va boshqalar "Kasbiy ta'lim metodikasi", Toshkent - "Innovatsion rivojlanish institute matbaa uyi" -2023 yil.
8. Khasanova, F. (2023). History of The Formation of Baihua. Spast Abstracts, 2(02).